

Η ψυχιατρική μεταρρύθμιση στην Ελλάδα Πρόγραμμα «Ψυχαργώς»

Δημήτρης Π. Χονδρός

*Οικονομολόγος, Msc Κοινωνικής Ψυχιατρικής
Μέλος Επιτροπής αναθεώρησης Προγράμματος «Ψυχαργώς 2011-2020»*

*Ερευνητικό Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο Ψυχικής Υγιεινής
(Ε.Π.Ι.Ψ.Υ.)*

Ψυχιατρική μεταρρύθμιση

...από τη δεκαετία του '80 έως σήμερα:

Μια συλλογική προσπάθεια πολιτείας, ψυχιάτρων, επαγγελματιών ψυχικής υγείας & κοινωνίας:

για την οριστική αντιμετώπιση των αναγκών του ανθρώπου σχετικά με την ψυχική του υγεία

Στόχος:

Ένα πλήρες δίκτυο υπηρεσιών στην κοινότητα, που να διασφαλίζει σε επίπεδο υγειονομικής περιφέρειας λειτουργική επάρκεια ως προς τις ανάγκες του τοπικού πληθυσμού

...πλήρες δίκτυο υπηρεσιών...

...στην κοινότητα...

...υγειονομική περιφέρεια...

...ανάγκες τοπικού πληθυσμού...

Εργαλεία για την εξυπηρέτηση του στόχου:

- Υπηρεσίες στο Γεν. Νοσοκομείο !!!
- Ανάπτυξη συμπληρωματικών μονάδων ψυχικής υγείας
 - ΚΨΥ – Ιατροπαιδαγωγικά Κέντρα
 - Κινητές Μονάδες – Κέντρα και Νοσοκομεία Ημέρας
 - Μονάδες για εξειδικευμένες ανάγκες
 - Μονάδες Ψυχοκοινωνικής Αποκατάστασης
 - Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί
- Συρρίκνωση – Κατάργηση Ψυχιατρείων !!!

Βασικές αρχές αναπτυσσόμενου κοινοτικού δικτύου:

- ✓ κοινοτική ψυχιατρική,
- ✓ εξατομικευμένη προσέγγιση,
- ✓ ολιστική προσέγγιση,
- ✓ τομεοποίηση,
- ✓ σεβασμό στα δικαιώματα,
- ✓ συνεχές της φροντίδας

Οι πρώτες – ιστορικές παρεμβάσεις (1979 – 1999):

- ✓ Φωνές διαμαρτυρίας από επαγγελματίες ψυχικής υγείας
- ✓ Νόμος 1397/1983 για το Εθνικό Σύστημα Υγείας
- ✓ Κανονισμός 815/1984
 - Αποασυλοποίηση στη Λέρο
 - Υποδομές ψυχικής υγείας στην κοινότητα
 - Επαγγελματική κατάρτιση στελεχών
 - Δράσεις ευαισθητοποίησης της κοινωνίας
 - Διοικητικές προσαρμογές (Δ/νση Ψυχικής Υγείας)
- ✓ Νόμος 2071/1992 ρυθμίζονται θέματα ακούσιας νοσηλείας

Εθνικό Πρόγραμμα “Ψυχαργώς” (1999)

- ✓ Επιχειρησιακός βραχίονας εθνικής πολιτικής
- ✓ Διαρκές – δεκαετές πρόγραμμα
- ✓ Στοχεύει στη σταδιακή κάλυψη όλων των αναγκών
- ✓ Αναπτύσσεται σε 2 μεγάλους άξονες:
 - α) αποϊδρυματισμός - αποασυλοποίηση*
 - β) ανάπτυξη υπηρεσιών ψυχικής υγείας*
- ✓ Ανάπτυξη σε φάσεις
- ✓ Νόμος 2716/1999 (νόμος - πλαίσιο)
- ✓ Πρώτη απόπειρα τομεοποίησης

Ψυχαργώς Α΄ φάση (2000 – 2001): απολογισμός

Δημιουργήθηκαν:

49	Ξενώνες ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης
6	Οικοτροφεία
74	Εργαστήρια επαγγελματικής κατάρτισης
700	χρόνιοι ασθενείς αποασυλοποιήθηκαν
750	νέοι επαγγελματίες ψυχικής υγείας
22	περιφερειακά Γενικά Νοσοκομεία συμμετείχαν (!)

- ✓ επιτυγχάνονται πλήρως οι στόχοι που είχαν τεθεί
- ✓ ενεργοποιείται επί της ουσίας ο Ν.2716/99
- ✓ πιστώνεται με εμπειρία ο τομέας ψυχικής υγείας
- ✓ κινητοποιούνται οι τοπικές κοινωνίες

Ψυχαργώς Β' φάση (2002 – 2008): σχεδιασμός

α) Δομές αποασυλοποίησης	270
---------------------------------	------------

(Ξενώνες, Οικοτροφεία, Προστ. Διαμερίσματα)

β) Κοινοτικές Δομές Ψυχικής Υγείας	249
---	------------

(Ψυχιατρικά Τμήματα ενηλίκων και παιδιών, ΚΨΥ, Ιατροπαιδαγωγικά Κέντρα, Κινητές Μονάδες, Κέντρα / Νοσοκομεία Ημέρας, Εξειδικευμένες Μονάδες Ψυχικής Υγείας κ.α.)

Σύνολο	519
---------------	------------

... στην πορεία (με πρόσθετες πράξεις)	620
---	------------

γ) Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί (Κοι.Σ.Π.Ε.)	55
---	-----------

Ψυχαργώς Β΄ φάση: απολογισμός

Στόχος

Σε λειτουργία
(Δεκ. 09)

Ξενώνες	42	14
Οικοτροφεία	109	105
Προστατευμένα Διαμερίσματα	119	92
Δομές στεγαστικές	270	211

Ψυχιατρικά Τμήματα Γ.Ν.	50	8
Παιδοψυχιατρικά Τμήματα Γ.Ν.	9	2
Ξενώνες Βραχείας Παραμονής	31	3
Κ.Ψ.Υ. και Ιατροπαιδαγωγικά Κέντρα	55	16
Κέντρα Ημέρας - Νοσοκομεία Ημέρας	29	25
Κινητές Μονάδες	19	14
Μονάδες κατ' οίκον φροντίδας	-	2
Υπηρεσίες ψυχικής υγείας σε Κέντρα Υγείας	-	(10-12)
Κοινοτικές δομές ψυχικής υγείας	193	70

Κέντρα για αλκοόλ	9	0
Κέντρα για ουσιοεξαρτήσεις	21	0
Κέντρα για αυτισμό	19	7
Κέντρα για Alzheimer	7	4
Κοινοτικές εξειδικευμένες δομές	56	11

Ψυχαργώς Β' φάση: συρρίκνωση ψυχιατρείων – ασύλων:

- α) **Πέτρας Ολύμπου**
έκλεισε τα τμήματα χρόνιων ασθενών Ιαν. 2004
- β) **Χανίων**
έκλεισε οριστικά Φεβ. 2006
- γ) **Κέρκυρας**
έκλεισε τα τμήματα χρόνιων ασθενών Οκτ. 2006
- δ) **Παιδοψυχιατρικό Αττικής**
έκλεισε (;) τα τμήματα χρόνιων ασθενών Δεκ. 2008
- ε) **Τρίπολης**
έκλεισε (;) τα τμήματα χρόνιων ασθενών Φεβ. 2009

Μειώθηκε δραστικά η δυναμικότητα σε:

- ✓ Ψ.Ν.Α. (Δαφνί)
- ✓ Ψ.Ν.Α. - Δρομοκαΐτειο
- ✓ Ψ.Ν. Θεσσαλονίκης
- ✓ Κ.Θ. Λέρου

Τι λειτουργεί σήμερα (ανεξαρτήτως φάσης χρηματοδότησης):

Στεγαστικές δομές αποασυλοποίησης 430

Κοινοτικές Δομές Ψυχικής Υγείας (τέλος 2009) > 230

Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί (Κοι.Σ.Π.Ε.) 15

.....

✱ Σύλλογοι / σωματεία χρηστών υπηρεσιών 6-7

✱ Σύλλογοι οικογενειών 8-9

Ψυχαργώς:

προβλήματα από την έως τώρα υλοποίηση – αξιολόγηση

- Έλλειψη επιδημιολογικών ερευνών και μελετών
- Σοβαρή έλλειψη οικονομικών πόρων
- Σοβαρή έλλειψη εξειδικευμένων ανθρώπινων πόρων
- Δύσκαμπτος (“άκαμπτος”) δημόσιος τομέας
- Έλλειψη κατευθυντήριων οδηγιών – guidelines
- Χαμηλή προσαρμοστικότητα υπηρεσιών στις ανάγκες
- Μη έλεγχος λειτουργίας δομών και φορέων
- Σχεδόν καθολική αντίσταση στην ... αλλαγή
- Έλλειψη κουλτούρας, κινήματος και συνεργίας

Ψυχαργώς: προβλήματα από την έως τώρα υλοποίηση – αξιολόγηση

- Διαφαινόμενος κίνδυνος για την ψυχική υγεία
 - ο ... “κοινωνικός αυτοματισμός”

Σήμερα, το “Ψυχαργώς” σε καμπή – νέα στοχοθεσία:

- διασφάλιση – βελτίωση ποιότητας
- δικτύωση υπηρεσιών – απαρτίωση δικτύων
- εδραίωση “εταιρικότητας” παρεμβάσεων
- τομεοποίηση & διατομεακές συνεργασίες
- ουσιαστική ανάπτυξη ανθρώπινου δυναμικού
- αξιολόγηση αποδοτικότητας & αποτελεσματικότητας
- προσαρμογή του θεσμικού πλαισίου
- δυναμική αναθεώρηση προγράμματος “Ψυχαργώς”

Δράσεις για την επόμενη δεκαετία – “Ψυχαργώς” Γ΄ φάση:

1. Δράσεις ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης και πρόληψης για νέα περιστατικά από την κοινότητα.
2. Ανάπτυξη κοινοτικών υπηρεσιών ψυχικής υγείας (Ψυχιατρικά Τμήματα, ΚΨΥ, Ιατροπαιδαγωγικά κ.α.)
3. Κατάρτιση επαγγελματιών ψυχικής υγείας και στελεχών άλλων τομέων
4. Οριζόντια – διατομεακά προγράμματα πρόληψης και προαγωγής της ψυχικής υγείας. Υποστήριξη της συλλογικής έκφρασης ασθενών και οικογενειών τους.

Δράσεις για την επόμενη δεκαετία – “Ψυχαργώς” Γ΄ φάση :

5. Παρακολούθηση, προτυποποίηση, αξιολόγηση και πιστοποίηση υπηρεσιών ψυχικής υγείας.
6. Κοινωνική ενσωμάτωση και η επαγγελματική (επαν)ένταξη
Υποστήριξη Κοινωνικών Συνεταιρισμών
7. Διοικητική, λειτουργική και επιστημονική υποστήριξη των Τ.Ε.Ψ.Υ. για την προώθηση του θεσμού.
8. Ηλεκτρονική ψυχική υγεία και ηλεκτρονική διοίκηση.

Εγκεκριμένες (κρατικές) δομές επόμενης φάσης:

Τύπος δομής	Στρατηγικό επίπεδο (προτεραιότητα)					
	1°	2°	3°	4°	5°	ΣΥΝ.
Ψυχιατρικά Τμήματα σε Γ.Ν.	11	17				28
Παιδοψυχιατρικά Τμήματα σε Γ.Ν.	3					3
Κ.Ψ.Υ. με κλίνες	35					35
Κ.Ψ.Υ. με ιατροπαιδαγωγική υπηρεσία	1					1
Ιατροπαιδαγωγικά Κέντρα για παιδιά - έφηβους			57			57
Ξενώνες βραχείας παραμονής ενηλίκων				50		50
Ξενώνες βραχείας παραμονής παιδιών-εφήβων				71		71
Ξενώνες βραχείας παραμονής εφήβων				3		3
Ολοκληρωμένες δομές για Alzheimer					15	15
Ολοκληρωμένα Κέντρα για Αυτισμό					18	18
Ολοκληρωμένα Κέντρα κρίσης για ναρκωτικά					17	17
ΣΥΝΟΛΑ	50	17	57	124	50	298

Επιπλέον 15 περίπου μεταφερόμενα έργα - γέφυρες από Γ΄ Κ.Π.Σ. (Β΄ φάση Ψυχαργώς) που βρίσκονται σε εξέλιξη.

Χρειαζόμαστε μια **θαρραλέα διασύνδεση** μεταξύ
της επιστημονικής γνώσης, της εμπειρικής και της ηθικής,
αν θέλουμε να δώσουμε απαντήσεις,
που θα είναι **ανθρώπινες, ηθικά αποδεκτές,**
πολιτισμικά προσαρμοσμένες και αποδοτικές.

Για να το κάνουμε αυτό είναι αναγκαίο να συγκροτήσουμε
δίκτυα γνώσης, ανθρώπων και θεσμών,
αλλιώς παρέχουμε
απλοϊκές απαντήσεις σε πολύπλοκες ερωτήσεις.

Η ανθρώπινη οδύνη δεν είναι ...γραμμική!
Γιατί η απάντηση θα πρέπει να είναι γραμμική;

Benedetto Saraceno